

KREDITILSYNET
The Financial Supervisory Authority of Norway

FINANSKRISEN

Møte i Forsikringsforeningen

26. november 2008

Emil Steffensen

Dagens situasjon

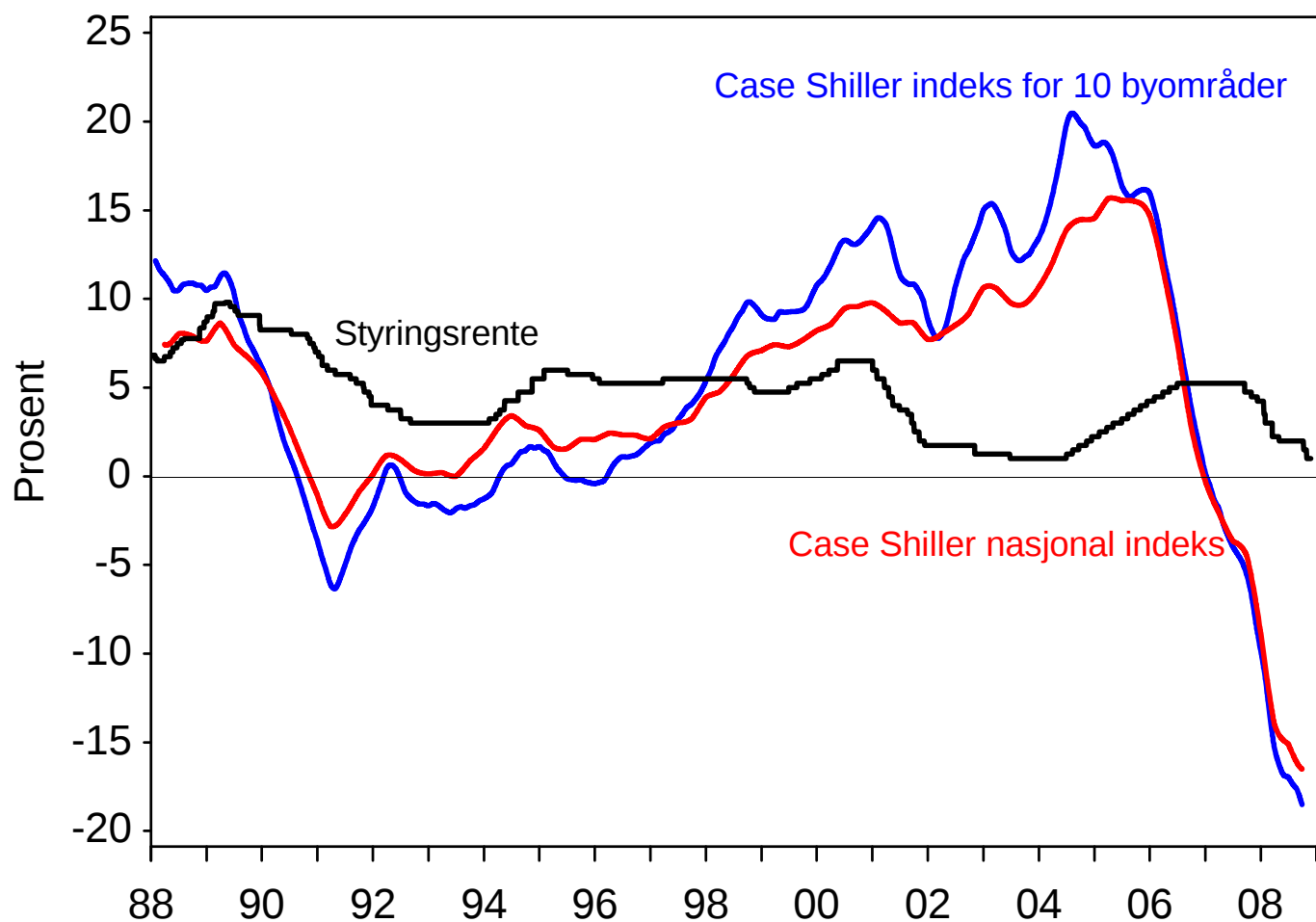
“The world economy is entering a major downturn in the face of the most dangerous financial shock in mature financial markets since the 1930s”

(IMF World Economic Outlook, October 2008)

Bakgrunn for krisen

- Sterk vekst internasjonalt, lav inflasjon, svært lave renter og sterk vekst i penger, kreditt og formuespriser (eiendom, aksjer, obligasjoner mv.)
- Rask vekst i ulike (komplekse) produkter og teknikker for overføring av kredittrisiko (ofte med uklar adresse)
- Mange “nye” aktører spiller en større rolle – hedgefond, PE-selskaper og ulike investeringsselskaper (sponset av banker)
- Rekordlave risikopremier, lav volatilitet og høy avkastning på et bredt spekter av finansielle instrumenter og eiendom
- Sammenbruddet i amerikanske subprime boliglån utløste finanskrisen og avdekket ubalanser, som mange hadde vært bekymret for, men også spredningsmekanismer som var overraskende for alle

Boligpriser og styringsrente i USA

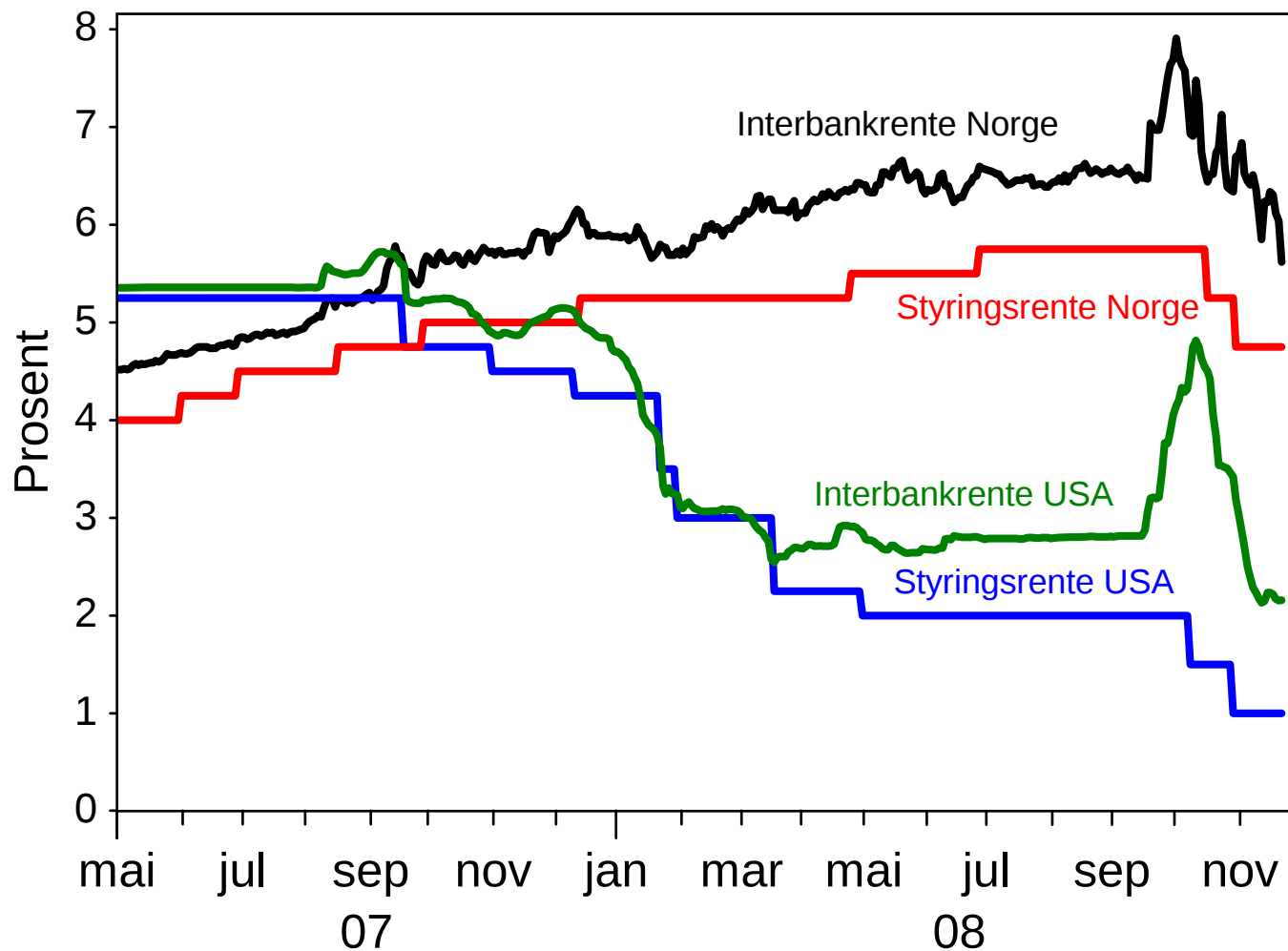
Kilde: Reuters EcoWin

Ulike stadier i krisen

- Tap på subprime boliglån og strukturerte produkter. Spredning gjennom utstrakt verdipapirisering av amerikanske boliglån
- Usikkerhet om fordeling av risiko og tap, tillitskrise og økende fundingproblemer. Stor spreadutgang etter problemene i investeringsbanken Bear Stearns i mars 2008, deretter en viss bedring (“det verste er over!”). Markedene ble også beroliget av at Fannie Mae og Freddie Mac ble reddet.
- Fra vondt til (mye) verre og alvorlig likviditetskrise etter at investeringsbanken Lehman Brothers gikk konkurs 14. september 2008. Det hjalp lite at AIG ble reddet.
- Økende soliditetsproblemer i finansinstitusjoner i en rekke land, og begrensninger i foretakenes finansiering fra banker og markeder gir realøkonomiske konsekvenser.
- Svekket realøkonomisk utvikling, fallende boligpriser, sterkt fall i aksjemarkedene og klare utsikter til resesjon i mange land

3-måneders pengemarkedsrente og styringsrente

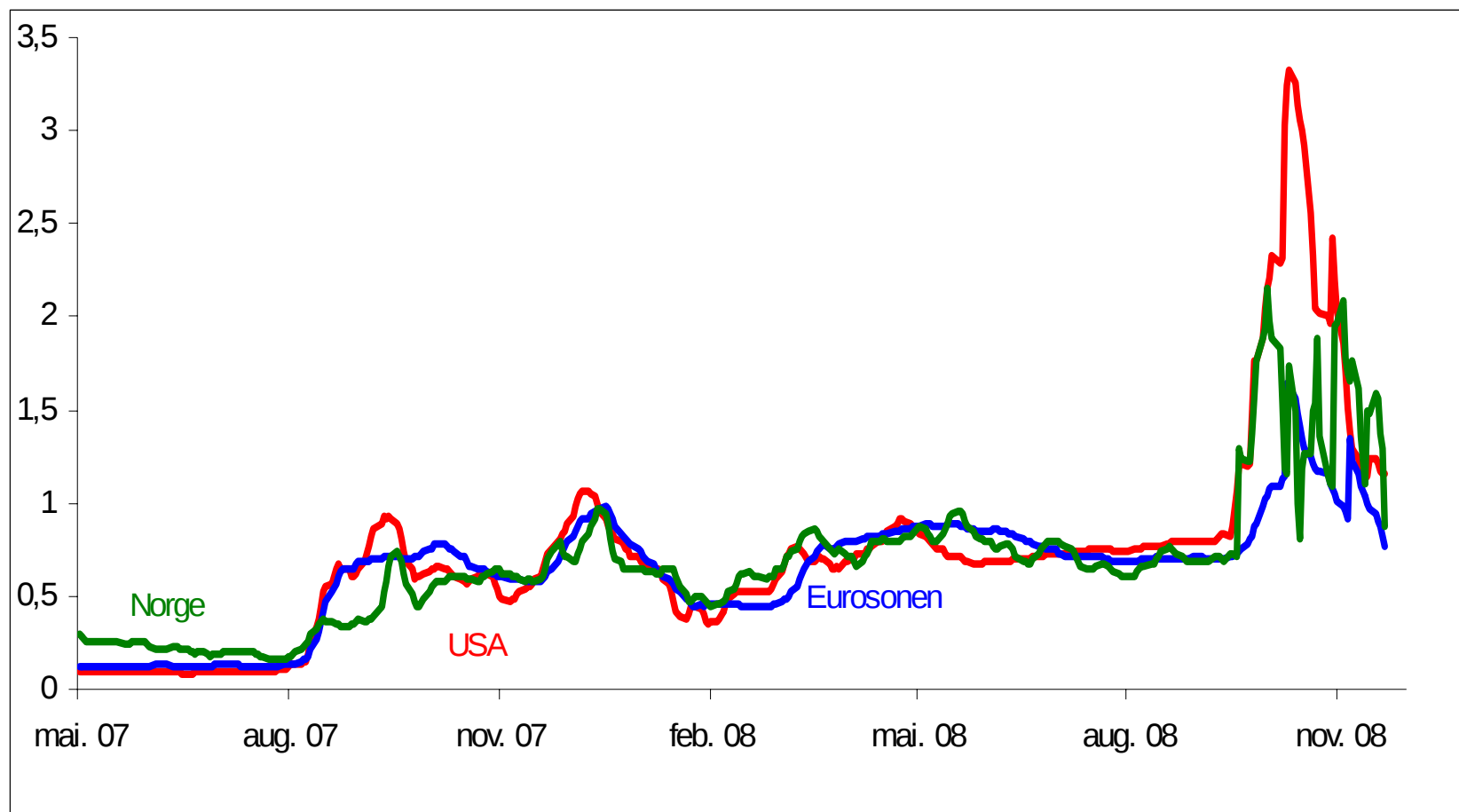
1. mai 2007 – 21. november 2008

Kilde: Reuters EcoWin

Forskjell 3-mnd pengemarkeds- og styringsrente

1. mai 2007 – 21. november 2008. Prosentpoeng

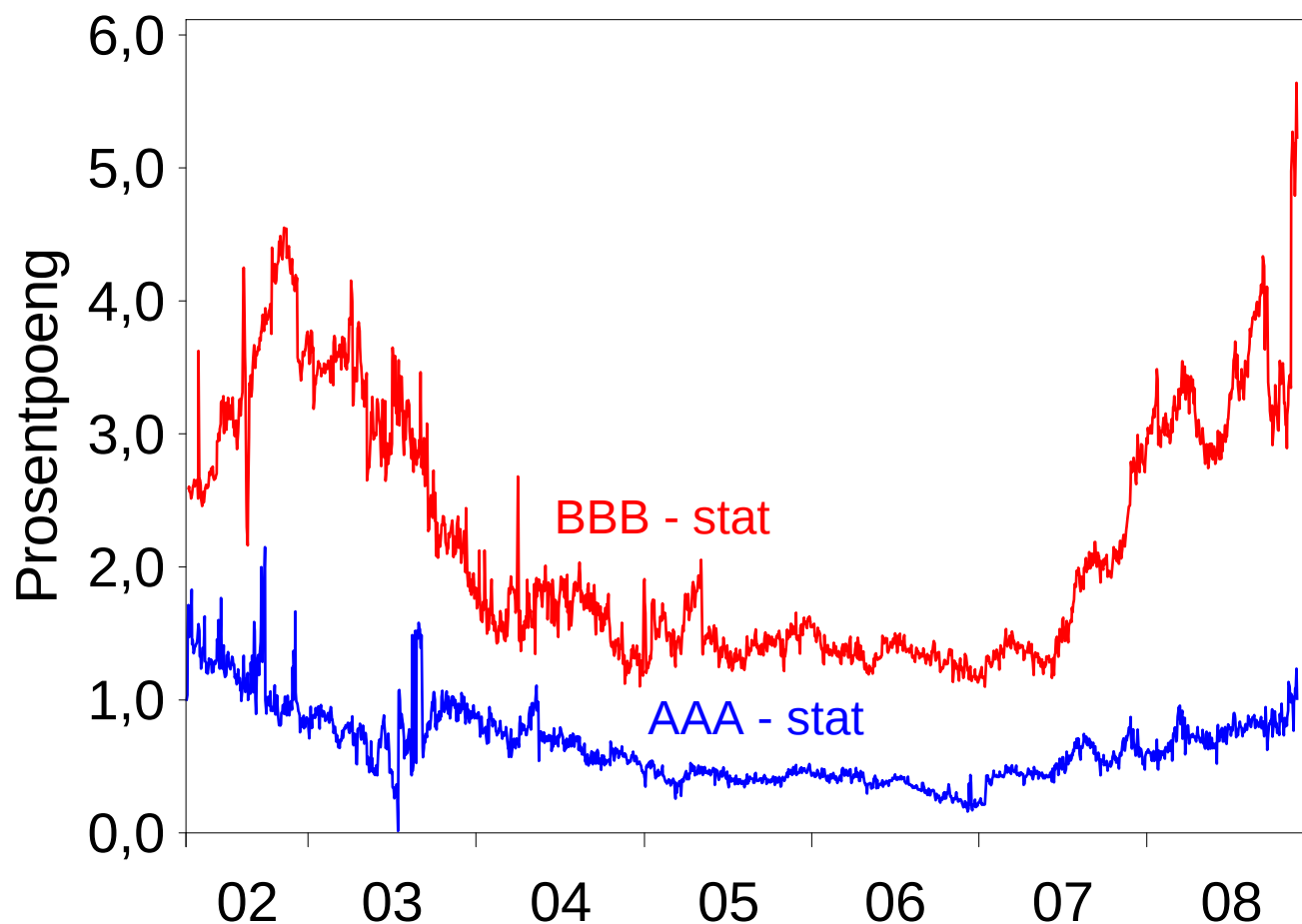

Kilde: Reuters EcoWin

KREDITTILSYNET

Renteforskjell mellom 10-årig foretaksobligasjoner og statsobligasjoner i USA

10. april 2002 – 21. november 2008

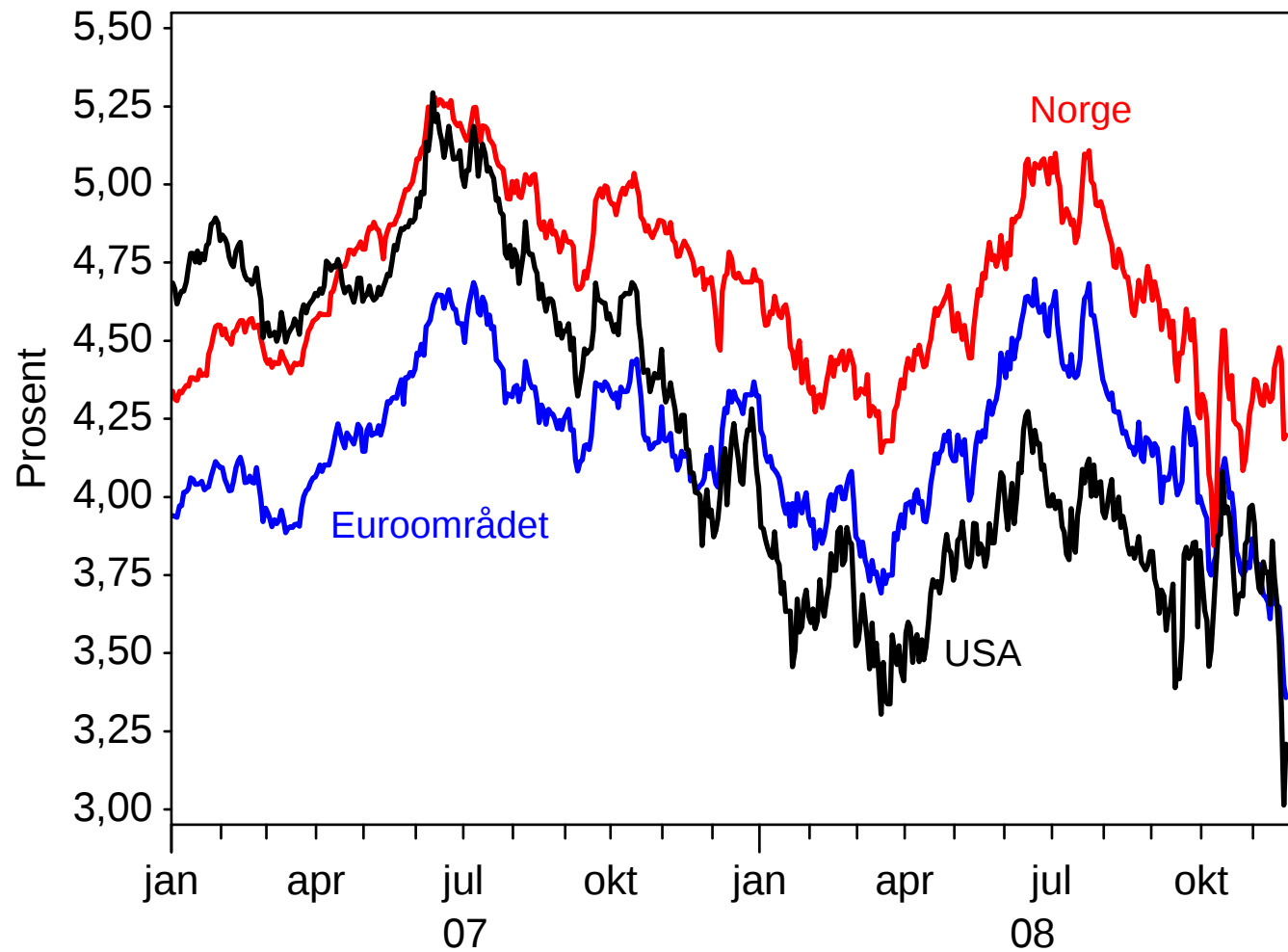

Kilde: Reuters EcoWin

KREDITTILSYNET

10-årig statsobligasjonsrente

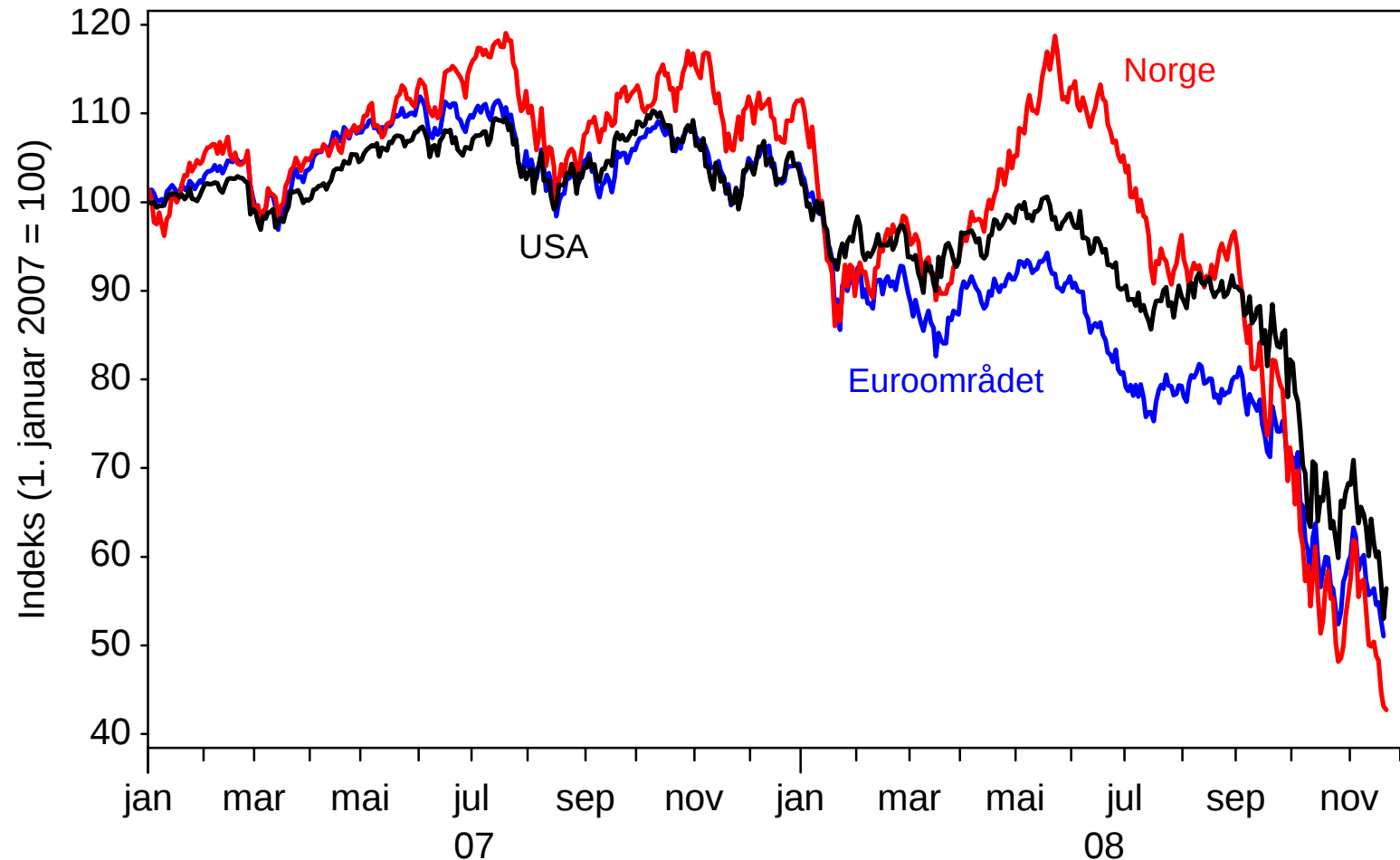
1. januar 2007 – 21. november 2008

Kilde: Reuters EcoWin

Aksjekurser 2007 – 2008

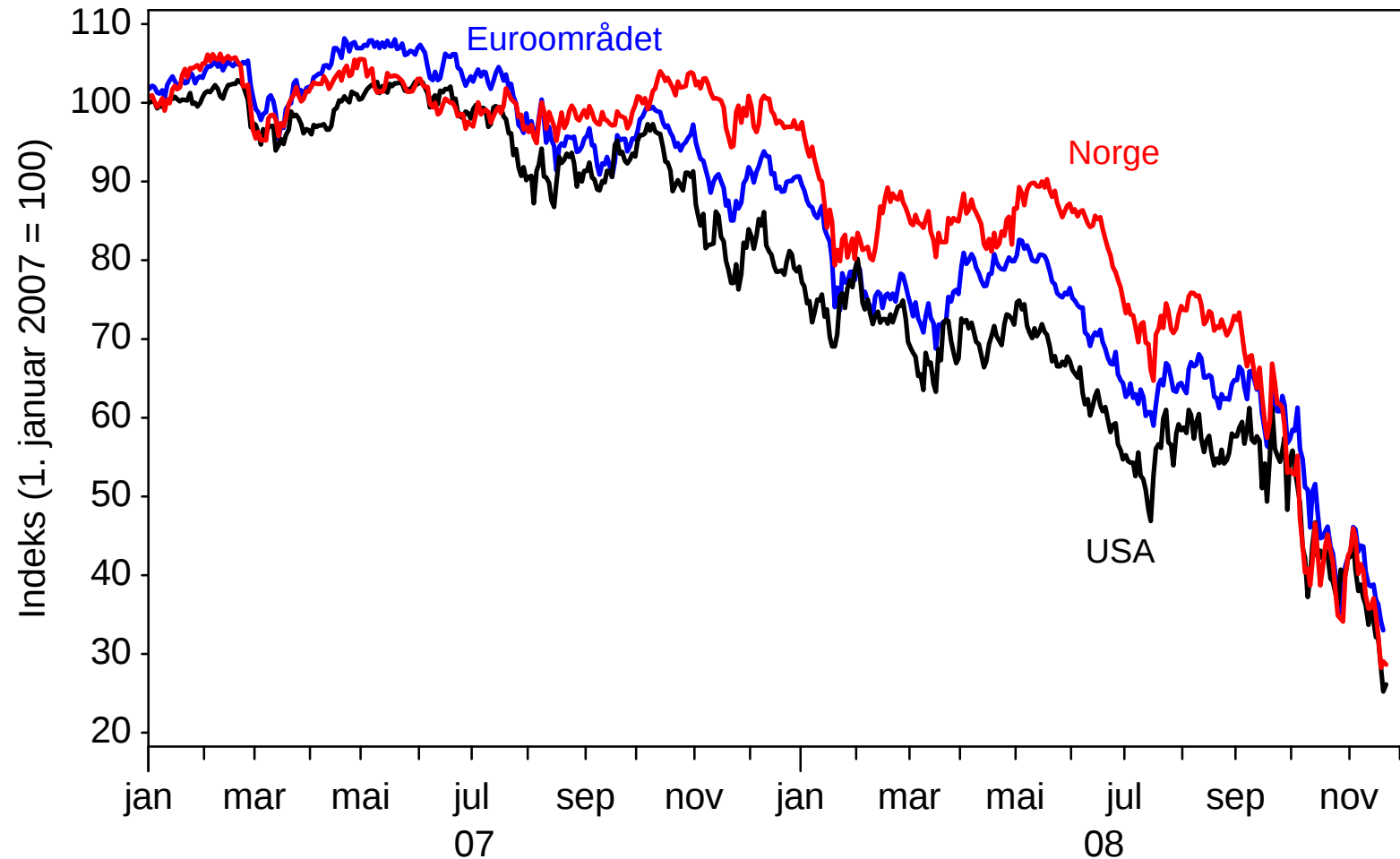
1. januar 2007 – 21. november 2008

Kilde: Reuters EcoWin

Aksjekurser finansaksjer 2007 - 2008

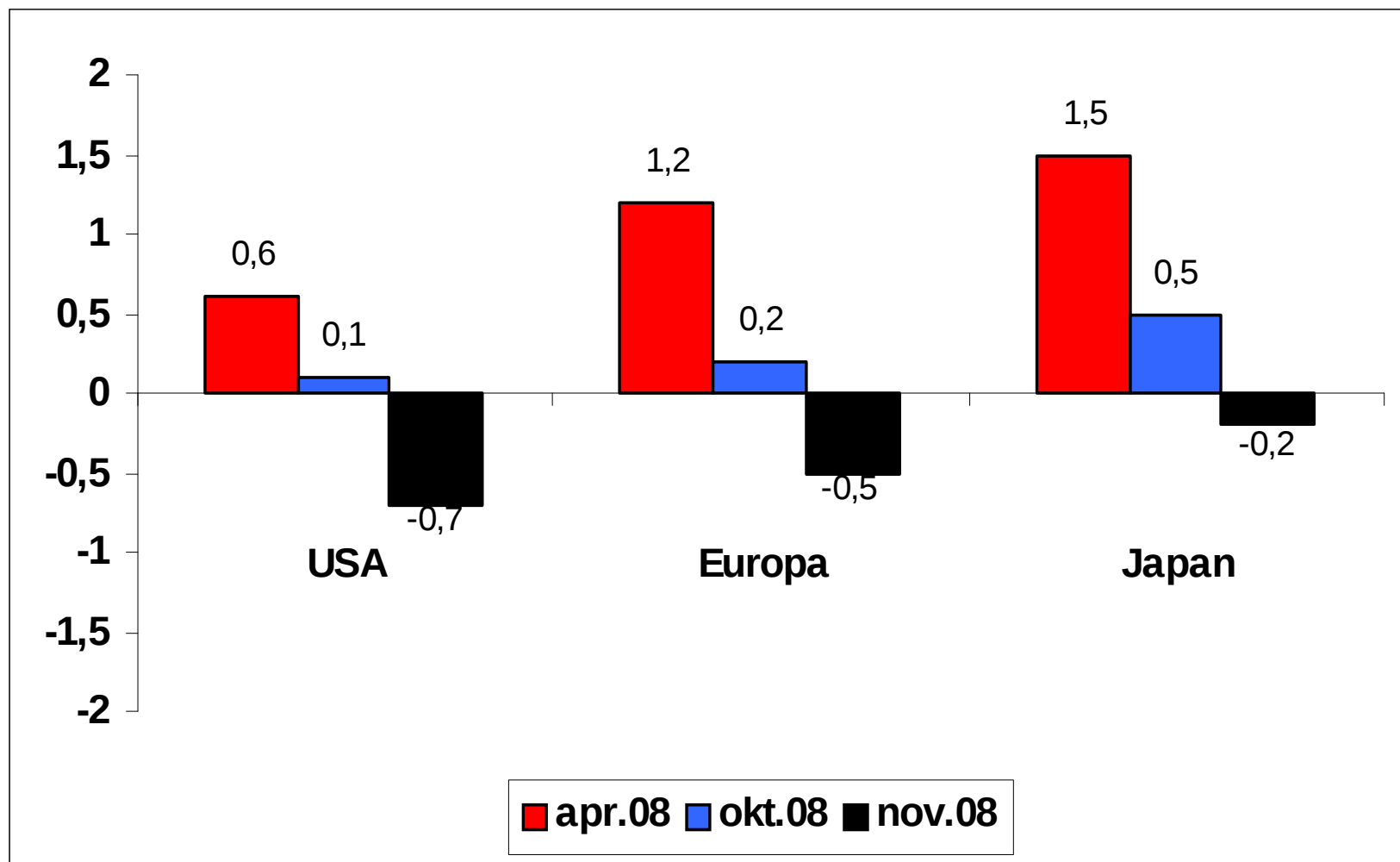
1. januar 2007 – 21. november

Kilde: Reuters EcoWin

Forventet BNP-vekst i 2009

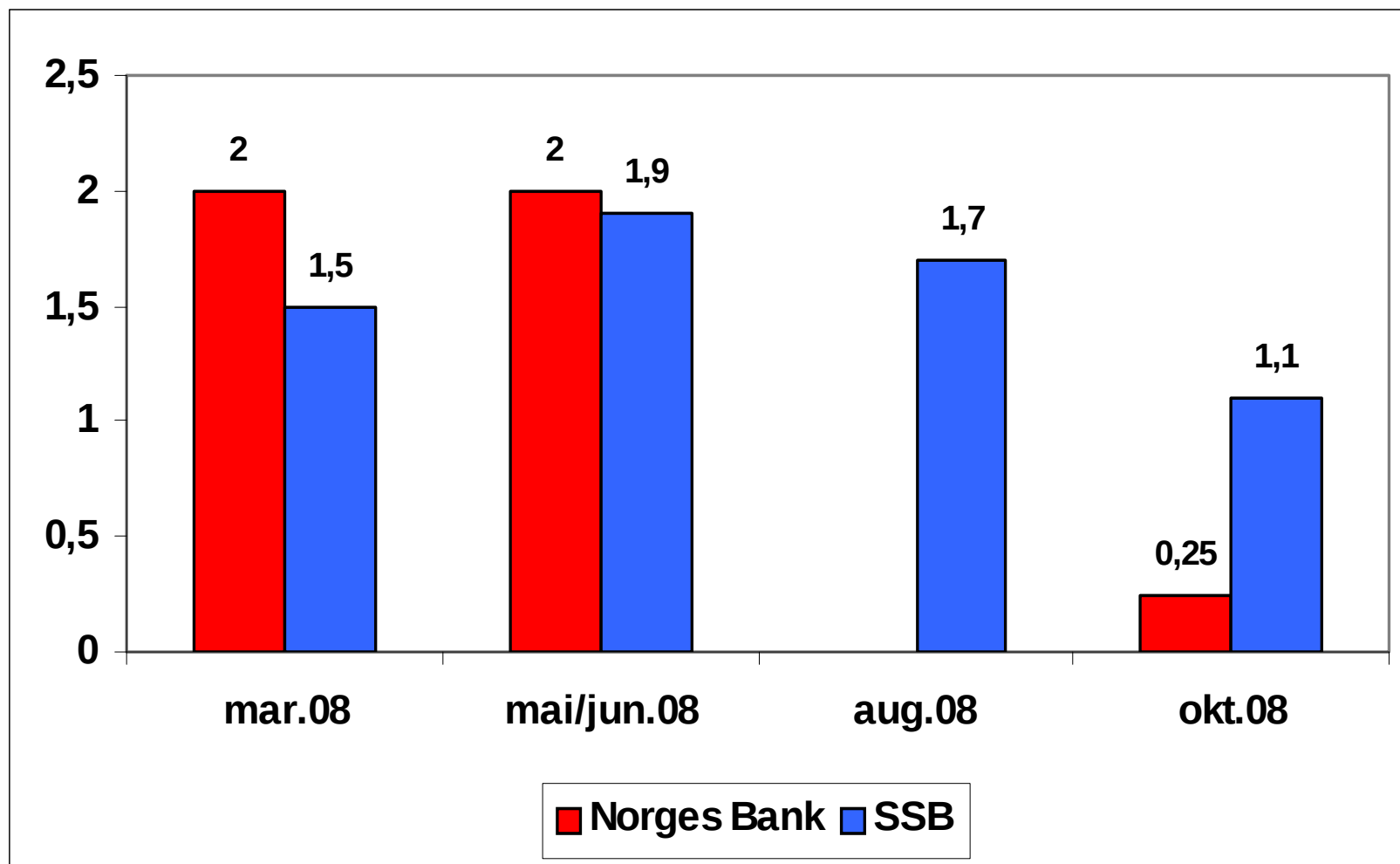
Anslag gitt på ulike tidspunkter i 2008. Prosent

Kilde: IMF

Forventet vekst i BNP Fastlands-Norge i 2009

Anslag gitt på ulike tidspunkter i 2008. Prosent

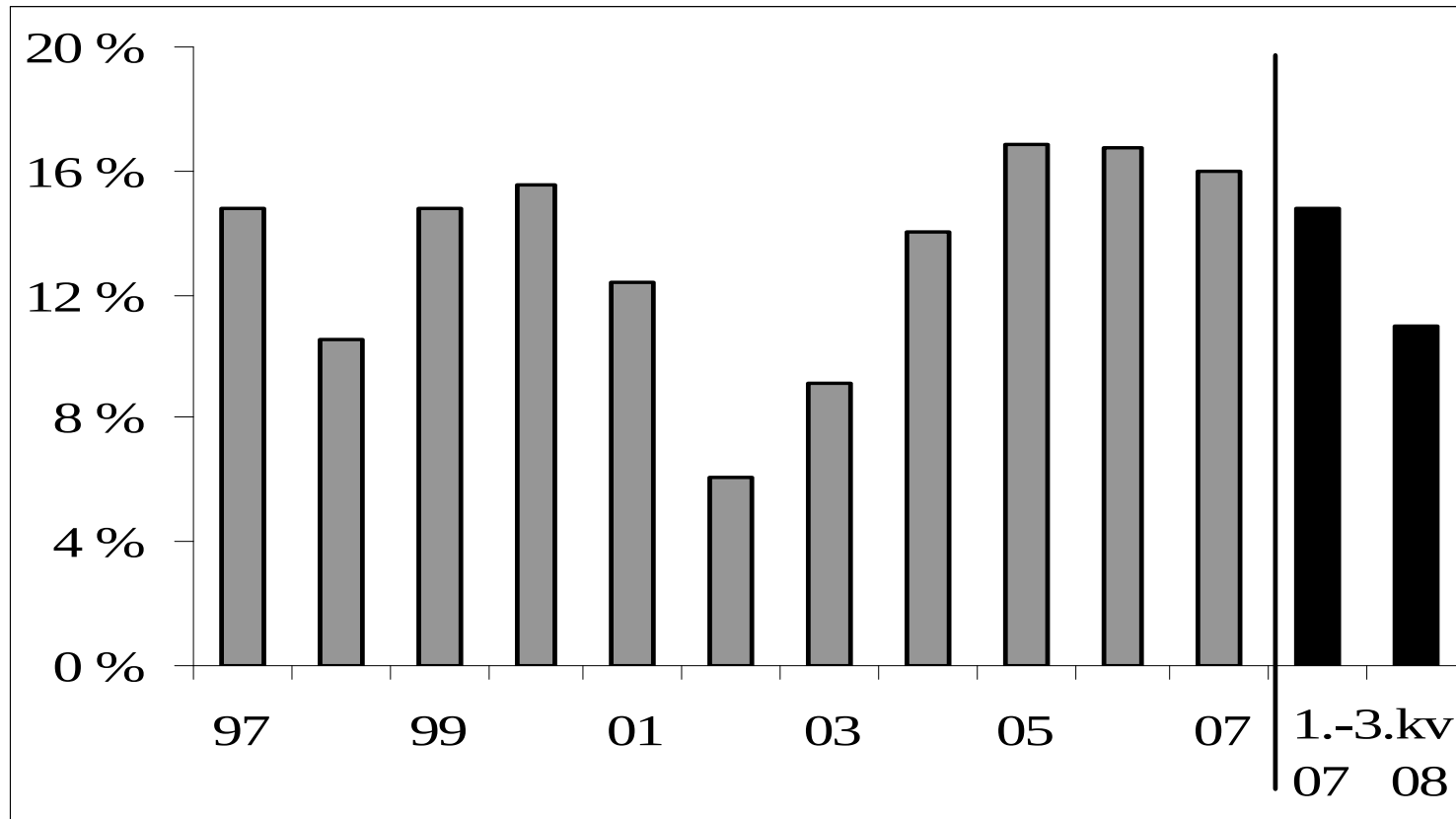

Kilder: Norges Bank og Statistisk sentralbyrå

Norske finansinstitusjoner og internasjonal finanskrise

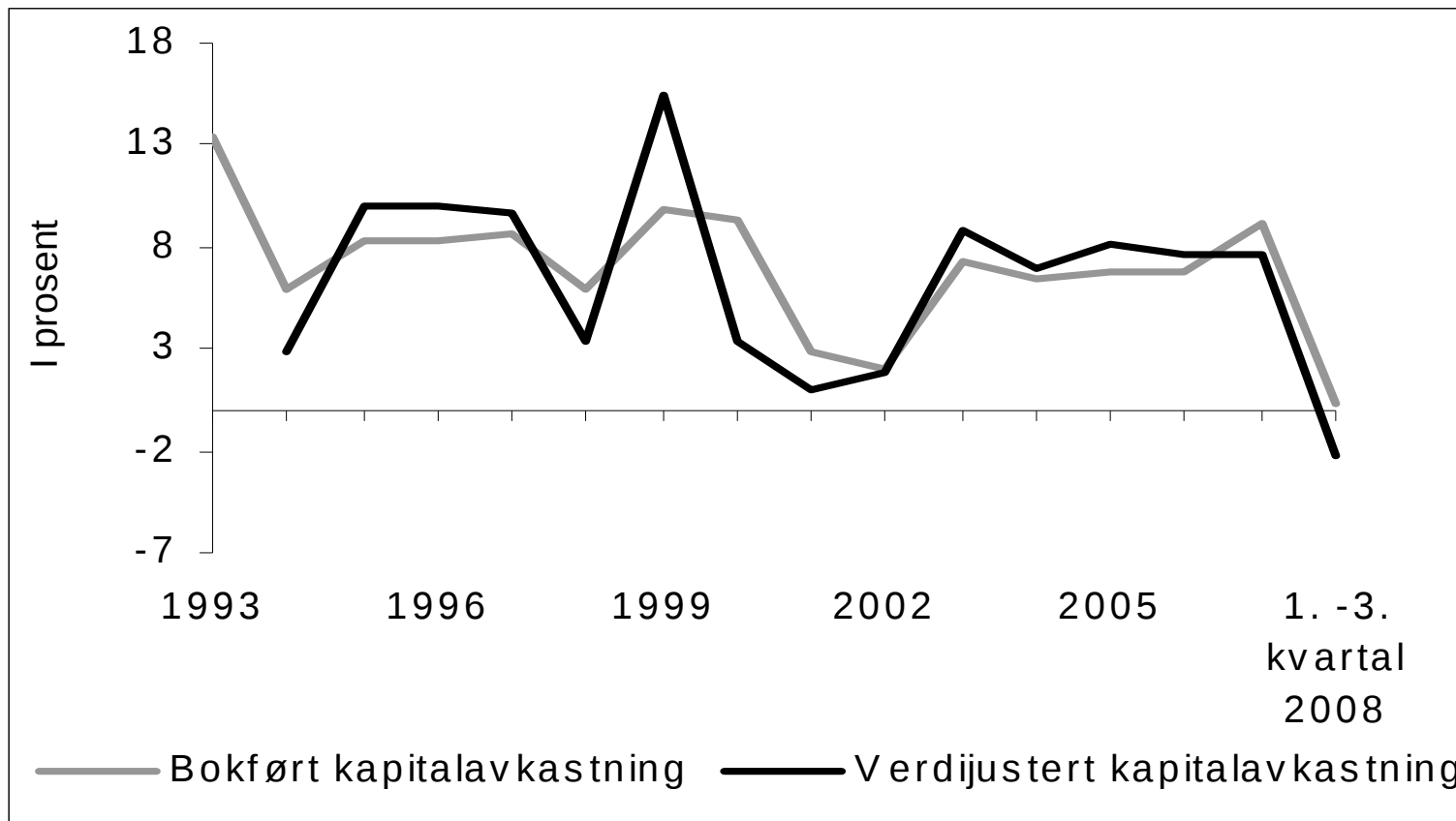
- Ubetydelige eksponeringer mot subprime boliglån og strukturerte kredittprodukter i bank og forsikring
- Tap på rentepapirer som følge av spreadutgang på foretaksobligasjoner generelt, og tap på fallende aksjepriser
- Norske banker i begrenset grad truffet av de første stadiene av finanskrisen, men svakere resultater så langt i 2008
- Norske banker er imidlertid ikke skjermet for den internasjonale likviditetskrisen. Pengemarkedet er internasjonalt, og de større bankene har betydelig opplåning i internasjonale kapitalmarkeder
- Fundingkostnadene også for norske banker økte dramatisk, og tilgangen på langsiktig finansiering vanskelig.
- Norske forsikringsselskapers og pensjonskassers resultater sterkt påvirket av nedgangen i aksjepriser
 - Risikoen i livselskapene redusert gjennom nedsalg av aksjer

Egenkapitalavkastning i norske banker

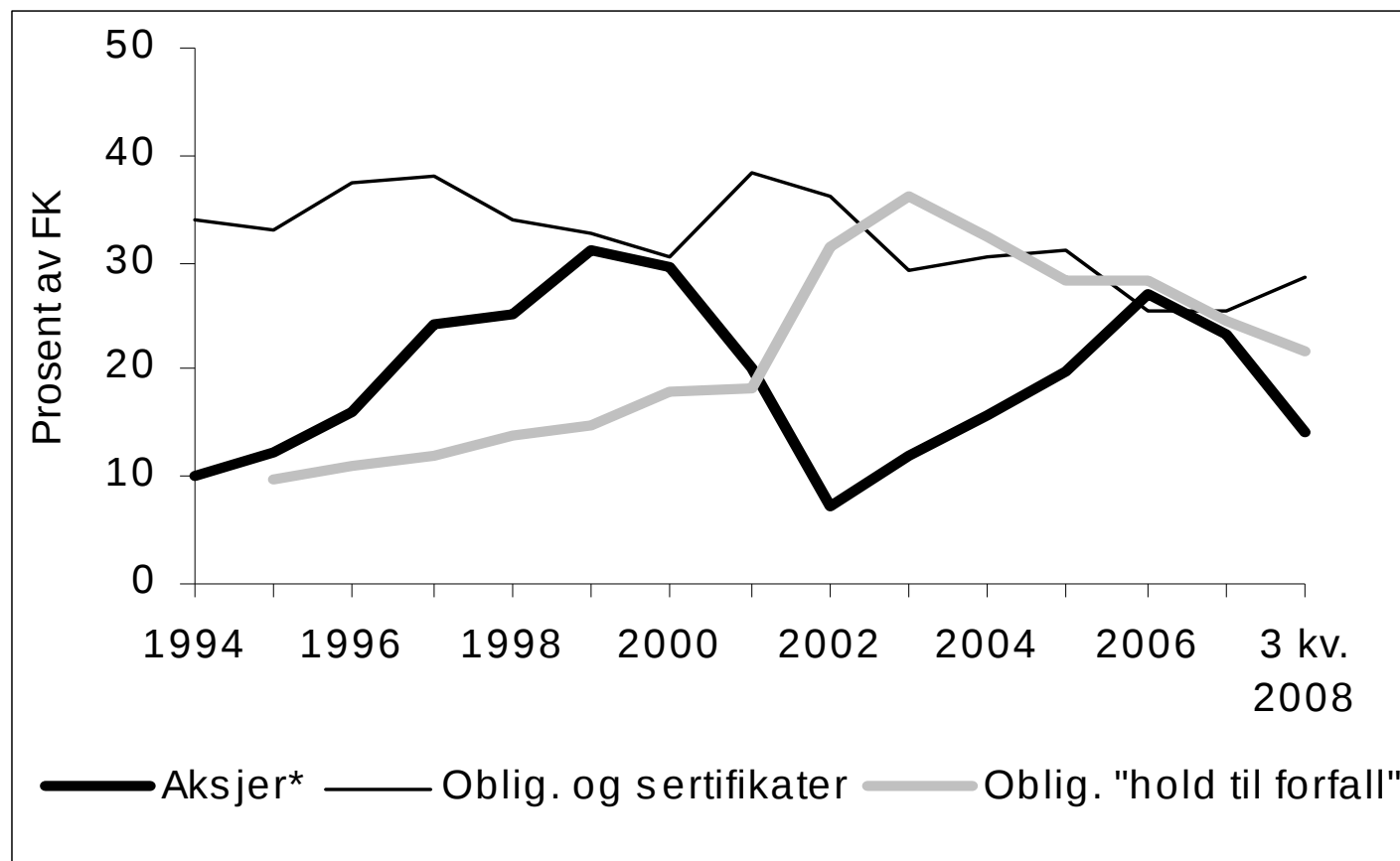

Kapitalavkastning i livsforsikringselskaper

(årstall og 1. -3. kvartal 2008, annualisert)

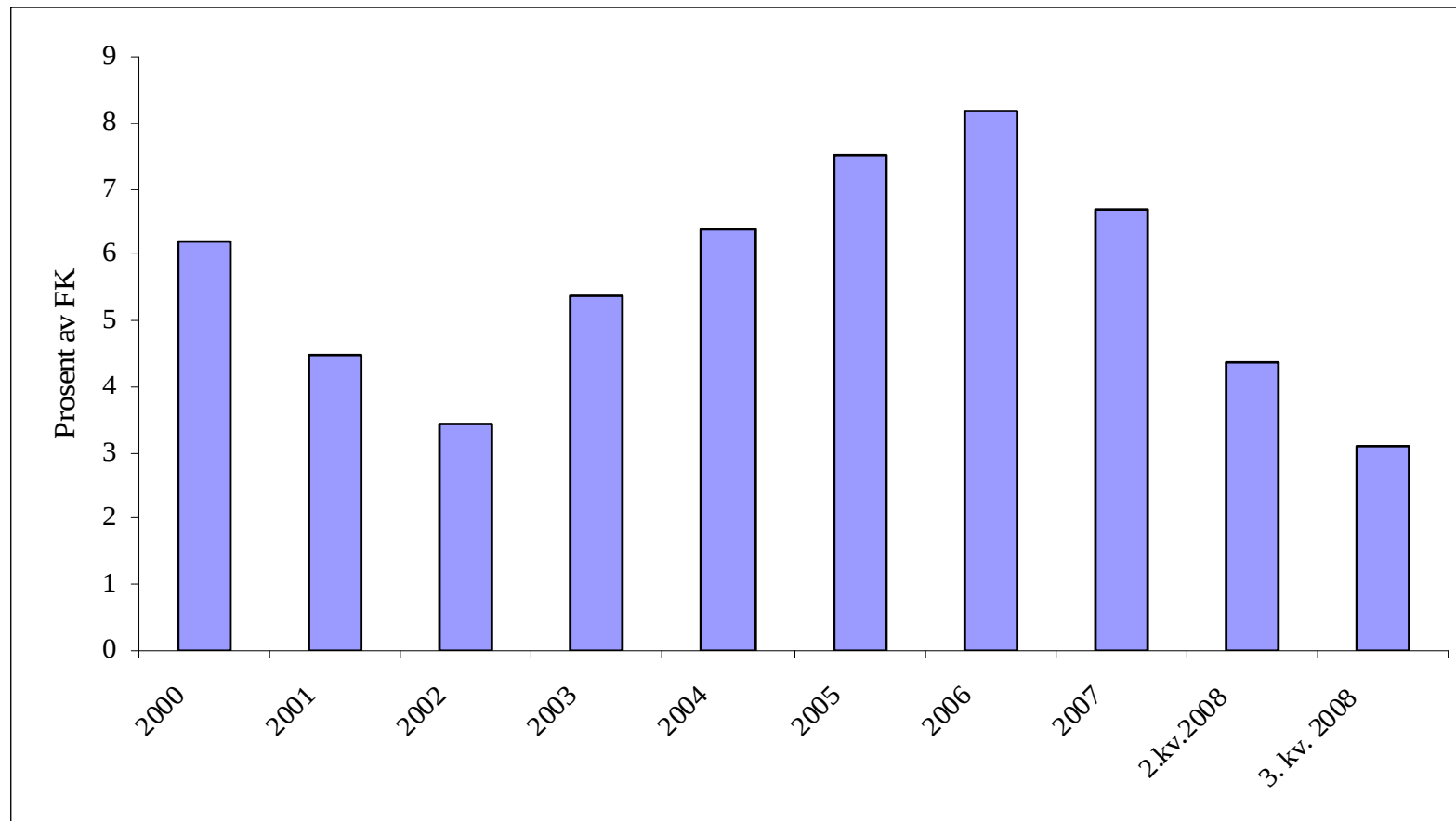

Aksjer og rentepapirer i livsforsikringselskapene

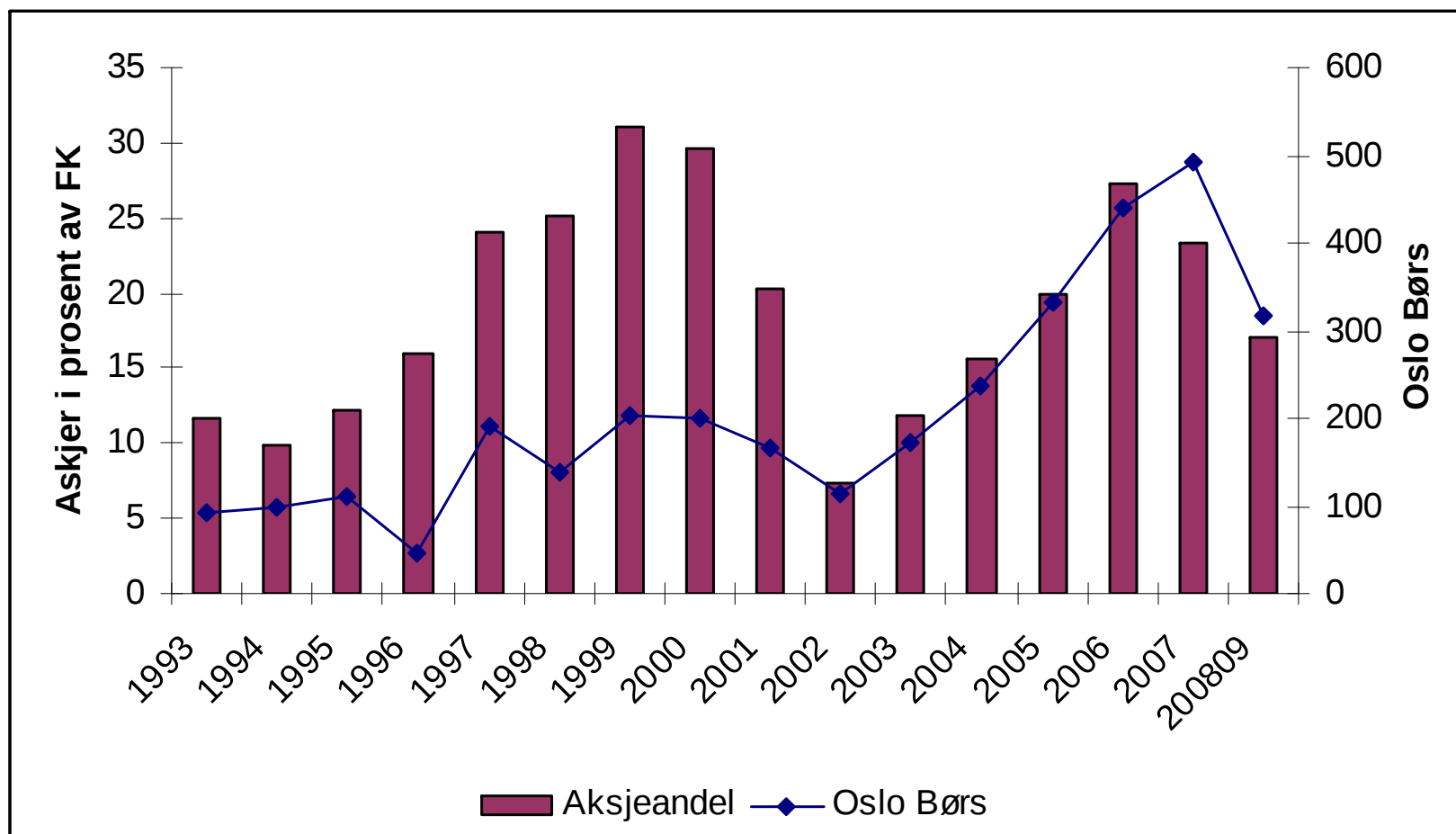
*Aksjer i investeringsporteføljen per 3. kvartal 2008. Nedsalg av aksjer også etter 3. kvartal.

Bufferkapital i livsforsikringselskapene

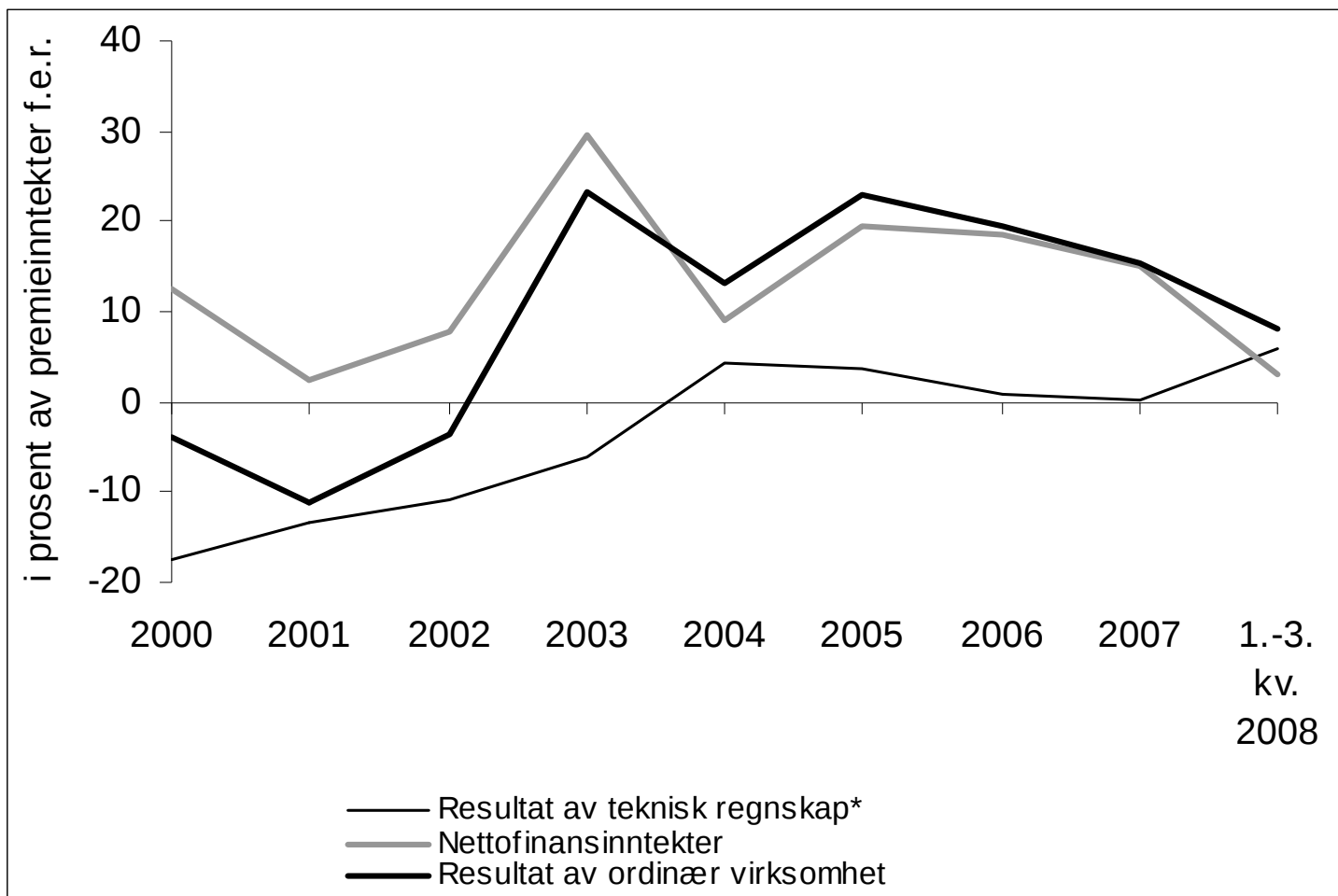

Tallene i 2008 baserer seg på stresstestrapporteringen, og kan avvike noe fra tidligere perioder.

Aksjekurser og aksjeandeler i livselskapene 1993 - 2008

Resultatutvikling i skadeforsikring (uten captives)

* fratrullet allokert investeringsavkastning

Internasjonal finanskrise og tiltakspakker

- Økt likviditetstilførsel fra sentralbanker, lettelser i lånevilkår og etterhvert også rentekutt. Enorme mengder likviditet er tilført det finansielle systemet.
- Krisen er både en likviditets- og soliditetskrise, og det var derfor ikke tilstrekkelig å øke tilførselen av likviditet fra sentralbankene
- Tiltakspakker i USA, UK og euro-området i oktober 2008
 - egenkapitalinnskudd og garantier for banklån
 - Innen euro-området og UK enighet om koordinerte tiltak 12.10.2008
 - Utvidete innskuddsgarantier, i noen land ubegrensede garantier
 - Kjøp av dårlige lån og andre problematiske eiendeler
- Det er for tidlig å se virkningene av tiltakene. Det er også for tidlig å se viktige effekter av forskjeller i utforming av tiltakene i ulike land.
- Ventelig vil det skje en gradvis normalisering av situasjonen i penge- og kapitalmarkedene når tiltakene er implementert.

Norsk tiltakspakke

- Norske banker er solide etter flere år med gode resultater, og har så langt ikke egenkapitalproblemer. Tapene øker, men fra et meget lavt nivå.
- Svært dyr og vanskelig tilgjengelig funding fra penge- og kapitalmarkeder gjorde det likevel nødvendig å sette i verk tiltak for å sikre at normal utlånsaktivitet opprettholdes
- Tiltak for å bedre likviditetssituasjonen lansert 12.10.2008 i Norge (også tiltak før dette)
 - bytte OMF mot statspapirer (inntil 3 år)
 - toårs F-lån rettet mot småbanker
 - lettelser i krav til sikkerhetsstillelse for lån
 - utvidelse av typer sikkerheter

Utfordringer

- Norske banker synes å ha styrt unna “eksotiske” kredittprodukter og off-balance eksponeringer, og har i begrenset utstrekning satset på høy grad av markedsfinansiering og investeringsbank-aktiviteter
- Norske banker er solide etter flere år med gode resultater, og bankene er i stand til å møte perioder med svakere resultater og tap.
- Forsikringsselskapene har redusert sin risikoeksponering, særlig for videre fall i aksjemarkedene
- Både bankene og forsikringsselskapene står samtidig overfor store **utfordringer**: svakere konjunkturer hjemme og ute, økt usikkerhet i eiendomsmarkedene, usikkerhet om tilgang på finansiering fra penge- og kapitalmarkeder og volatile verdipapirmarkeder.

Utfordringer

- Internasjonale tiltakspakker og norsk tiltakspakke vil ventelig etter hvert føre til en normalisering av penge- og kapitalmarkedene og redusere finansieringskostnadene for finansinstitusjoner og ikke-finansielle foretak.
- Det må forventes at utfordringene for finansinstitusjonene fremover kan føre til strukturelle endringer.
- Den norske sikringsordningen er god. Bankinnskudd opp til 2 mill. kroner per innskyter per bank er sikret gjennom Bankenes sikringsfond. Effektiv håndtering av Glitnir og Kaupthing.
- Norge har solid økonomi og handlefrihet, både i pengepolitikken og i finanspolitikken. Det er mulig å unngå et omfattende økonomisk tilbakeslag med store banktap, ved å tilpasse rentene og budsjettene til nye utfordringer.

Finanskrisen og internasjonalt arbeid

- Den internasjonale finanskrisen er ikke over, årsakene er ikke fullt ut forstått og konsekvensene er derfor uklare
- I internasjonale organer foregår vurderinger av årsaker til finansuroen og mulige forbedringer på områder som:
 - institusjonenes risikostyring, særlig for likviditetsrisiko
 - verdivurderinger av illikvide og komplekse instrumenter
 - transparency, herunder om forpliktelser off-balance
 - rating og ratingbyråenes rolle
- Det er også økt oppmerksomhet på grunnleggende spørsmål knyttet til regulering og tilsyn:
 - forretningsmodeller
 - incitamentsstrukturer
 - hvordan hindre oppbygging av sårbarheter i det finansielle systemet i oppgangstider (og gjøre det finansielle systemet mindre “prosyklisk”), herunder betydningen av Basel II og IFRS